

v Bratislave

Podpísaní dovoľujeme si oznámiť, že zakladáme na Slovensku

KREŠŤANSKO - REPUBLIKÁNSKU STRANU

a prosíme, aby jej založenie bolo vzaté na vedomie a súčasne, aby naša strana bola prijatá do Národného frontu. Rámcový program našej strany v prílohe predkladáme.

Stranícko-politické rozvrstvenie v prvej Československej republike nezdravo rozkladalo sily národa v nespočetných politických stranách. V dobe neslobody sľúbili sme si, že i v tomto smere prevedieme radikálnu nápravu obmedzením počtu politických strán. Dnešný politický systém rešpektuje túto požiadavku. Zatiaľ však čo v Čechách vytvorili sa politické strany štyri, na Slovensku došlo k utvoreniu len dvoch, poľahky ak vezmeme do úvahy Stranu práce, o prijatí ktorej NF dosiaľ ešte nerozhodol, troch politických strán. Domnievame sa, že tento stav sťažuje politickú konsolidáciu, je na prekážku položeniu správnych základov v pomere rovnoprávných národov českého a slovenského a neslúži v žiadúcej miere k upevneniu jednoty československej.

Zakladáme Kresťansko-republikánsku stranu na Slovensku, aby združili tých kresťanských, demokratických a republikánskych ľudí - rovnako zmýšľajúcich s nami - ktorí nenašli dosiaľ umiestnenie v doterajších politických stranách.

Dve politické strany vytvorili na Slovensku Národný front a založili Slovenskú národnú radu. Hlásime sa preto i my do spolupráce na výstavbe Slovenska a Československej republiky v Národnom fronte slovenskom i československom, v čestnej a statočnej spolupráci s Demokratickou stranou, Komunistickou stranou Slovenska a v prípade jej prijatia i s ohlásenou stranou práce a v rámci štátnom so všetkými stranami českými.

Dané v Bratislave, dňa 5. marca 1946.

Za organizačný výbor strany:

Ondrej Cvinček v. r.

Ing. Filo v. r.

Dr. Kempný v. r.

Dr. Bruha v. r.

Dr. Beharka v. r.

Ing. P. Blaho v. r.

Július Gašperík v. r.

Slovenský národný archív Bratislava, f. Úrad Predsedníctva Slovenskej národnej rady, kart. 114, inv. č. 116.; Slovenský národný archív Bratislava, f. Rôzne politické strany, kart. 4, a. j. 77.

Dokument č. 44

Zásadné programové smernice Kresťansko-republikánskej strany zaslané NF 5. marca 1946

Kresťansko-republikánska strana. Zásadné programové smernice.

Vo svojom programe vychádzame z jestvovania slovenského národa. Československú republiku považujeme za spoločný a nedeliteľný štát dvoch rovnoprávných národov slovenského a českého, spravovaný v duchu demokracie uplatňovanej na všetkých poliach národného a štátneho života.

Za vedúce zásady, ktoré určujú celý program označujeme:

1 uvedomelý kladný pomer ku kresťanskému svetovému názoru a odhodlanie pridržiavať sa ho vo svojej činnosti.

2 všestrannú, zdravú, do služby vlastného národa a štátu zapojenú pokrokovosť, ktorú menovite v oblasti sociálnej chceme uskutočňovať neustálym zlepšovaním životných podmienok všetkých členov národa v duchu sociálnej spravodlivosti a istoty.

I. Vymedzenie základných pojmov

ČLOVEKA ako bytosť stvorenú, obdarenú rozumom a slobodnou vôľou, označujeme za ústredný článok programu. Poslaním človeka je pôsobiť v kruhu rodiny, národa, štátu a ľudskej spoločnosti pre verejné dobro. Mimoriadny dôraz kladieme na to, že toto poslanie vyžaduje dôstojnosť osobnú a sociálnu. Preto je potrebné zaistiť štyri hlavné slobody: slobodu prejavu, slobodu náboženstva, oslobodenie od núdze a oslobodenie od strachu. Ak má byť človek ozaj slobodný a šťastný, musia mu byť všetky tieto slobody zaručené. V nich budú tiež vidieť jednu z najúčinnějších záruk mieru a pokroku.

RODINU považujeme za základné prirodzené združenie ľudí, z ktorého musí vychádzať a mravne čerpať celá spoločenská sústava. Preto je nielen povinnosťou štátu, ale aj jeho životným záujmom zaisťovať predpoklady čo najzdarnejšieho rozvoja rodiny, mať ju v najdôležitejšej úcte a chrániť jej mravné hodnoty.

NÁROD je živým organizmom ľudí súvislo bývajúcich, hovoriacich spoločnou rečou, preniknutých pocitom vzájomnej spolupatričnosti a vôľou žiť ako samobytný celok. Národ považujeme za pôvodný zdroj nositeľa suverenity. Človek vo svojom národe nachodí najprimeranejšie prostredie pre plné a tvorivé využitie vlastnej osobnosti. Preto treba dbať, aby spravovanie národných vecí bolo zodpovedne usmerňované týmto hľadiskom.

ŠTÁT je politickou organizáciou, ktorú si tvorí národ alebo národy, aby v nej účelne a svojmu poslaniu primerane uskutočňoval všeobecné dobro. Aby štát mohol toto svoje poslanie účinne plniť, musí ho národ vyzbrojiť primeranou autoritou. Pritom treba zdôrazniť, že štát nemôže byť cieľom sám o sebe a nesmie si osobovať takú moc, ktorá by mohla ohrozovať primerané právo občanov. Pridržiavame sa zásady, že politická sila štátu závisí od spravodlivého plnenia jeho poslania.

PRÁCU považujeme za uvedomelú činnosť, ktorou človek plní svoje poslanie. Preto je práca mravnou povinnosťou každého človeka. Zdôrazňujeme, že v práci musí byť uznávaná ľudská dôstojnosť a preto pri hodnotení práce musí sa vždy brať zreteľ na celého človeka so všetkými jeho potrebami. Toto hľadisko považujeme za rozhodujúce aj pre posudzovanie kapitálu a jeho pomeru k práci. Činnosťou usmernenou týmito zásadami chceme prispieť k obrode hospodárskej a sociálnej sústavy dneška. Dodávame, že štátu prislúcha povinnosť starať sa o trvalo pracovné príležitosti pre všetkých jeho občanov.

SÚKROMNÉ VLASTNÍCTVO považujeme za jednu zo základných ustanovení spoločenského poriadku. Ono vie zaistiť dôstojný život človeka, vyvarovať ho od nestálosti životných podmienok a tým zabrániť najťažším poníženiám človeka. Preto považujeme za

jednu z úloh, ktoré sa ukladajú štátu, aby v rámci starostlivosti o povznášanie životnej úrovne svojich občanov, umožňoval nadobúdať si človeku dôstojnú mieru súkromného majetku. Rovnako úlohou štátu je, aby v duchu spravodlivosti vyrovnával nezrovnalosti medzi súkromným vlastníctvom a verejným dobrom.

II. Stanovisko k hlavným otázkam dneška

1. Otázky vnútornej politiky

Plne sa stavíme za Košický program našej vlády a v jeho duchu sa budeme usilovať o usporiadanie našich pomerov, najmä pokiaľ ide o tú časť, že Slováci a Česi sú si rovní jak v povinnostiach, tak v právach. Uvedomujúc si obapolný záujem našich obidvoch národov na spoločnom štáte Československej republiky. a v najužšej spolupráci, podloženej vzájomnou úctou a pochopením, tradíciou a vedomím bratskej slovanskej spolupatričnosti, chceme si v nej vybudovať vzorný, sociálne pokrokový, spravodlivý, vnútorne silný a navonok jednotný a nedeliteľný štát.

Sme za dôslednú očistu verejného života. Stavíme sa za to, aby nestranné, duchom prisluhovania spravodlivosti ovládané súdy zistili vinu a potrestali podľa zásluhy všetkých tých, ktorí zradili národ a prehrešili sa proti jeho životným záujmom tým, že ohrozovali celistvosť Československej republiky a marili záchranu národa v rokoch jej najťažšieho ohrozenia. Rovnaké stanovisko zastávame voči tým občanom nášho štátu, ktorí sa prehrešili proti všeobecným zásadám ľudskosti.

Prízvukujeme, že v našich radoch nemajú miesta nielen vyslovení zradcovia, ale ani tí, čo hatili prácu nášho odboja.

Od každého jednotlivca očakávame, že jeho konanie bude poznačené mravnosťou. Túto zásadu budeme uplatňovať najmä u ľudí verejne činných, u ktorých podmienka osobnej mravnosti, politickej bezúhonnosti ako i odbornosti, musí sa stavať na prvé miesto.

2. Otázka zahraničnej politiky

Československá republika ako štát dvoch slovanských národov musí viesť politiku bratskej spolupatričnosti k všetkým národom slovanským menovite k veľkému národu ruskému, susednému národu poľskému a slovanským národom na Balkáne. Zdôrazňujeme potrebu vzájomného poznávania a hospodárskeho a kultúrneho zblížovania so Slovanmi. Ideu Slovanstva, ktorá má svoju kolísku na Slovensku, považujeme za základ všestranného zblížovania medzi slovanskými národmi.

Ako štát demokratický musíme viesť politiku bratskej spolupatričnosti a spolupráce so všetkými demokratickými štátmi a národmi na svete, ktoré rešpektujú naše politické práva, záujmy a slovenskú orientáciu. Vyzdvihujeme zvlášť vysoko našu spoluprácu s ZSSR, kde v zmluve československo - sovietskej o vzájomnej pomoci a spolupráci vidíme najlepši základ našej zahraničnej politiky. Zdôrazňujeme pritom politiku spolupráce a priateľstva aj s tými veľmocami, ktoré tak význačne mravne, politicky a vojensky prispeli k obnoveniu Československej republiky a to Veľkou Britániou, Spojenými štátmi severoamerickými a Francúzskom.

S našimi susedmi chceme pestovať politiku priateľského spolunažívania. V záujme tejto politiky treba odstrániť všetko, čo by ju znemožňovalo. Týka sa to najmä nášho južného suseda; sme hlboko presvedčení, že prestávaním našich Maďarov do Maďarska a Slovákov nazad domov môžu sa postaviť zásady novej, lepšej a trvalej politiky medzi Československom a Maďarskom.

Československú republiku považujeme za domov všetkých Slovákov i keď ich snád' osud vyhnal za chlebom do cudziny. Budem sa usilovať o to, aby sme vytvorili také hospodárske a sociálne predpoklady v našom štáte, ktoré by týmto našim slovenským bratom poskytlí doma aspoň také existenčné podmienky, aké títo našli v cudzom svete, aby sa aspoň v prevažnej väčšine mohli opäť nazad vrátiť domov. Pritom zdôrazňujeme, potrebu intenzívnej starostlivosti o Slovákov v zahraničí, najmä v ohľade národnom a kultúrnom.

3. Kultúrna politika

Kultúrna výchova má zušľacht'ovať človeka v duchu národného uvedomenia a štátneho zmýšľania. Pretože z kresťanstva vyrástla naša národná tradícia a pretože kresťanstvom dostali sme sa do radu kultúrnych národov európskych, na týchto zásadách nech spočíva celá naša kultúra, lebo to vyžaduje i naše dejinné poslanie.

Náboženská výchova prislúcha všetkým štátom uznávaným cirkvám. Náboženstvo považujeme za základ mravnej obrody človeka. Náboženstvo nech je na školách riadnym učebným predmetom, ktorý má byť rešpektovaný i školským zákonom. Všetky štátom uznané cirkvi majú právo vychovávať mládež v školách a náboženských spolkoch a považujeme za prirodzené, že týmto budú zabezpečené všetky práva, ktoré boli cirkvám priznané už v prvej Československej republike. Rozvoj náboženského života musí byť umožňovaný slobodným hlásaním náboženského učenia. Všetky štátom uznané cirkvi a ich príslušníci musia pred zákonom požívať rovnaké práva.

Štát má povinnosť v plnej miere umožniť školské vzdelanie všetkým svojim občanom. Školská výchova musí sa riadiť takými zásadami, aby v človeku rešpektovala a pestovala ľudskú dôstojnosť a vzájomnú úctu k človeku a jeho presvedčeniu. Naše školy nemajú len učiť, ale i vychovávať charakterných ľudí v duchu slovenskom a kresťanskom. Na týchto zásadách nech buduje naša škola a nech je pritom vedená snahou po ozajstnom pokroku, ktorý sa nemôže protiviť kresťanstvu, ako zas kresťanstvo nemôže byť v rozpore s ozajstným pokrokom.

Zásadne sa stavíme proti neznášanlivému konfesionalizmu a zdôrazňujeme potrebu spolupráce všetkých kresťanských cirkví a všetkých ľudí na základe ideálu ľudskosti a kresťanských princípov. Rovnako zdôrazňujeme potrebu vzájomnej svornosti medzi štátom a cirkvami, lebo sme presvedčení, že takto vzrastie spokojnosť občanov a vážnosť štátu.

Sloboda a rozvoj vedeckej a umeleckej tvorby nemajú byť ničím obmedzované, aby ľudský duch dosahoval čo najväčšieho pokroku. Povinnosťou štátu je umožniť úplnú slobodu vedeckého bádania a umeleckého tvorenia a podporovať vedecké a umelecké inštitúcie a vedeckých a umeleckých pracovníkov.

Pracovníkom ducha, inteligencii treba venovať takú starostlivosť aká súvisí s charakterom ich pracovného začlenenía. Tak ako rozhodne sa stavíme proti zaznávaniu fyzickej práce, rovnako rozhodne musíme trvať na zodpovednom hodnotení ducha v zmysle hlavných zásad nášho programu. V inteligencii ďalej vidíme zložku národa, ktorá má najvýznamnejší podiel na stvárňovaní národného i štátneho života. Toto hľadisko odôvodňuje náš aktívny záujem o jej duchovnú a materiálnu úroveň.

4 Hospodárska a sociálna politika

V dorozumení a spolupráci so všetkými politickými stranami budeme usilovať o sústavné tvorenie predpokladov hospodárskeho a sociálneho napredovania Slovenska, aby uskutočňovali vedúce zásady Košickej dohody.

Rolníctvu, ako zložke národa, ktorú treba považovať za jednu z najlepších záruk zachovania zdravých síl národa, budeme venovať pozornosť primeranú jeho významu. Považujeme za

vec spravodlivosti, aby práca roľníka ako aj jej výsledky boli hodnotené rovnako ako práca a výsledky práce v iných sektoroch hospodárskeho života. Rovnako aj na starostlivosti a zvyšovanie sociálnej úrovne roľníka musí mať štát taký záujem, aký predstavuje o životnú úroveň ostatných zložiek národa. V duchu týchto zásad treba sa usilovať, aby roľníkovi bola zaručená predovšetkým minimálna výmera pôdy, nutná pre slušnú výživu jeho a jeho rodiny. Ďalej sa treba sústavne starať o mechanizáciu výroby a odbornú systematickú výchovu a vzdelávanie roľníka. Družstevníctvo označuje sa za zdravý, pokrokový spôsob organizovania poľnohospodárskej prvovýroby a jej pomocných služieb. Združovanie roľníctva v odborovej mimo politických strán stojacej organizácie, považujeme za odôvodnené.

Sme za dôsledne a plánovito prevádzanú pozemkovú reformu lebo ona má napomáhať príslušníkom nášho národa - menovite na pôdu odkázaným roľníkom a jeho hospodárskym robotníkom - k vlastneniu domácej pôdy za podmienok, ktoré sú v súhlase so zameraním nášho hospodárskeho a sociálneho programu.

Obchod má v hospodárskom živote svoje odôvodnenie v čo najúčelnejšom sprostredkovaní distribúcie hospodárskych statkov od výrobcu k spotrebiteľovi. Toto stanovisko usmerňuje spôsob starostlivosti o túto zložku hospodárskeho života.

Živnosti treba podporovať predovšetkým zdokonaľovaním výrobných zariadení, lacným úverom, primeraným školením a odbornou výchovou. Treba tiež účelne zhodnocovať zručnosť slovenského živnostníka.

Zdravý zmodernizovaný a prosperujúci priemysel je jednou zo záruk slušnej životnej úrovne národa. Je on ďalej, a to vzhľadom na slovenské pomery treba zdôrazniť, zdrojom hodnotných príležitostí pre dôstojné umiestnenie nášho populačného prírastku. Preto tiež na industrializácii Slovenska reálne riešenej vzhľadom na československé, ale aj svetové hospodárstvo musíme trvať. Ňou sa súčasne uskutoční postupné vyrovnávanie hospodárskych podmienok medzi oboma oblasťami štátu, čo považujeme za dôležité nielen z hľadiska slovenského, ale i z hľadiska celoštátneho.

Hľadisko hospodárskeho a sociálneho pokroku v službe národa a štátu určuje naše kladné stanovisko k znárodnenému priemyslu. Súčasne vyslovujeme požiadavku, aby pri prevádzaní znárodňovania neustále sa sledoval pôvodný jeho cieľ; zlepšiť a stupňovať dôstojnosť začlenenia človeka do podniku a jeho prevádzky. Pritom nesmie sa strácať zo zreteľa výkonnosť výroby, lebo prípadné poruchy v nej by mohli nepriaznivo ovplyvňovať nielen pomery v podniku, ale celé spoločenské prostredie v tých najrozmanitejších súvislostiach.

Mzdovej a platovej politike musí byť venovaná obzvlášť zodpovedná pozornosť, lebo ona najlepšie zvýrazňuje hodnotenie človeka v hospodárskom dianí. Odvolávajú sa na naše vymedzenie pojmu práce, označujeme za prirodzené trvať na tom, aby práca ktorou robotník sa účastní na výrobnom procese, bola honorovaná so zreteľom na jeho potrebu, primerané životnej úrovni. Treba dbať o to, aby sa sociálneho a hospodárskeho pokroku dosahovalo tým že zamestnanec ako aktívny činiteľ by sa účastnil na podniku a výsledkoch jeho prevádzky. Sme presvedčení, že vhodné a účelné riešenie tejto zásady súvisí s pracovnou morálkou a so zaistením všestranne úspešnej výnosnosti podnikania.

Odborové združovanie robotníkov a vôbec zamestnancov v organizáciách, ktoré majú byť mimo politických strán, považujeme za odôvodnené, a preto žiaduce. Tieto organizácie ú totiž významným inštrumentom na účasť robotníctva v úsilí v hospodárskom a sociálnom napredovaní nielen vlastného členstva ale celého národa.

Zdravá finančná politika

Je hybnou silou hospodárskeho rozvoja. Peňažné ústavy ako zberňa kapitálu, musia byť tak uspošobené, aby svoj úkol čo najlepšie a najhospodárnejšie plnili. Treba menovite pamätať na ľudové typy peňažníctva a na sporiteľne. Banky, na ktorých závisí obchodné a priemyselné podnikanie, musia byť tak organizované, aby mohli úspešne plniť svoje poslanie, menovite v službe národného priemyslu.

Poisťovníctvo ako inštitúcia na rozdelenie rizika nech je organizované tak, aby zachytilo všetky vrstvy národa bez ohľadu na ich povolanie a zamestnanie. Nech sa ono stane pri účelnej a hospodárnej organizácii, za podpory a pod kontrolou štátu, ktorou by bol zaistený pracujúci človek nielen v pracovnom procese, ale i vtedy, keby z toho pracovného procesu nezavinene vypadol.

Zásadu sociálnej meranej únosnosti označujeme za usmerňovateľa daňového systému. Daňový systém má byť tak riešený, aby nielenže neznamenal odčerpávanie v majetkovej podstate, ale tiež nezmenšoval žiadúce zvyšovanie životnej úrovne občianstva.

5. Verejná správa.

Verejná správa má stáť v službách národa a štátu v duchu zásad pravej demokracie. Ňou musí byť bezpodmienečne rešpektovaná ľudská dôstojnosť a cena človeka. Základné slobody človeka musia byť štátom proti verejnej správe plne zaistené, najmä sloboda náboženského, politického a vedeckého presvedčenia, ďalej sloboda zhromažďovania, tlače, prejavu a listového tajomstva. Štát nemôže byť a ani nie je cieľom sám sebe a nesmie si osobovať také práva, ktoré by boli v rozpore s prirodzenými právami jeho občanov a so zákonmi, ktoré si občania vydali prostredníctvom svojich volených zástupcov.

Prijímame ako základ organizácie štátneho a politického života sústavu národných výborov pomocou ktorých si bude ľud vládnuť sám a pre seba. V národných výboroch musia byť občania politicky a mravne bezúhonní, ak tieto majú byť skutočným prejavom a garantom našej demokracie, slobody, poriadku a všestranného pokroku.

Slovenský národný archív Bratislava, f. Úrad Predsedníctva Slovenskej národnej rady, Inv. č. 116, kart. 114.

Dokument č. 45

Odpoveď zakladateľov Kresťansko–republikánskej strany z 20. marca 1946 na výhrady Národného frontu.

Bratislava 20. marca 1946

Titl.
Národný front
Bratislava

Potvrdzujúc príjem Vášho rozhodnutia zo dňa 16. marca 1946, doručeného nám 18. marca 1946 s vďakou berieme na vedomie, že Národný front dňa 13. marca 1946 zásadne uzniesol povoliť našu stranu a prijať ju do Národného frontu.